

ANALÝZA PRO EKONOMY

SYSTÉM NÁRODNÍCH ÚČTŮ A JEHO VYMEZENÍ: ČASOVÉ A PROSTOROVÉ VYMEZENÍ NÁRODNÍHO ÚČETNICTVÍ

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

SYSTÉM NÁRODNÍCH ÚČTŮ A JEHO VYMEZENÍ: ČASOVÉ A PROSTOROVÉ VYMEZENÍ NÁRODNÍHO ÚČETNICTVÍ

V rámci přednášky se *dozvíte*:

- jak lze vymežit národní účetnictví,
- co jsou to jednotky stejnorodé produkce,
- jak v rámci národního účetnictví definujeme institucionální jednotky,
- a jak definujeme národní hospodářství.

Literatura:

- HRONOVÁ, S., HINDLS R. *Národní účetnictví. Koncept a analýzy*. Praha: CH Beck, 2000. ISBN 80-7179-235-7, *ss. 18-23*

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

ČASOVÉ A PROSTOROVÉ VYMEZENÍ NÁRODNÍHO ÚČETNICTVÍ

Národní účetnictví můžeme vymežit z hlediska:

- **času** je každý ekonomický jev **vymezen referenčním obdobím**, jímž je v tomto případě **období jednoho roku (čtvrtletí)**.
- **prostoru**, kde se jako nejdůležitější jeví **vlastní vymezení národního hospodářství**, které chápeme jako **souhrn jednotlivých ekonomických jednotek** → v prostorovém vymezení má zásadní význam **vymezení jednotlivých ekonomických jednotek tvořících dané národní hospodářství, a to z důrazem na potřeby národního účetnictví**.

ČASOVÉ A PROSTOROVÉ VYMEZENÍ NÁRODNÍHO ÚČETNICTVÍ

- při definování *ekonomické jednotky z pohledu národního účetnictví* je pak nezbytné, abychom *vzali v úvahu*:
  - *právní charakteristiky* (fyzická x právnická osoba),
  - *institucionální charakteristiky* (technicko-ekonomické vazby),
  - *statistické disponibilní zdroje* (disponibilní informace umožňují co nejděrněji popsat realitu)
  - a *ekonomické funkce, jež tyto jednotky zastávají*.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

ČASOVÉ A PROSTOROVÉ VYMEZENÍ NÁRODNÍHO ÚČETNICTVÍ

- dva způsoby definice ekonomické jednotky:
  - *jednotky stejnorodé produkce*, které slouží k *popisu toků spojených se samotným procesem výroby*, tj. realizujeme analýzu původu a užití statků a služeb. Jednotky *zobrazují vztahy technicko-ekonomického charakteru*.
  - *institucionální jednotky*, které slouží jak k *deskripci toků spjatých s výrobou, distribucí a redistribucí důchodu*, tak k *popisu finančních transakcí*. Jednotky nám umožňují *popsat jak vlastní ekonomické jevy, tak chování jednotlivých ekonomických subjektů*.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

JEDNOTKY STEJNORODÉ PRODUKCE

- *jednotka stejnorodé produkce* je jednotkou, která realizuje **výlučnou činnost týkající se jednoho výrobku, popř. jedné skupiny výrobků**. Jednotka je pak charakterizována:
  - *vstupy a výstupy výrobků, jež jsou zde vymezeny podle své povahy, stadia zpracování,*
  - *a vlastním procesem produkce těchto homogenních výrobků.*
- *jednotka stejnorodé produkce* může **odpovídat buďto institucionální jednotce, nebo její jednotlivé části, přičemž není možné, aby jedna jednotka stejnorodé produkce náležela dvěma institucionálním jednotkám.**

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

JEDNOTKY STEJNORODÉ PRODUKCE

- *jednotky stejnorodé produkce* mohou realizovat také *činnost vedlejší, tj. činnost nenáležící do daného odvětví*, či dokonce *některé formy pomocných činností*, k nimž řadíme např. správu, nákup, prodej, zásobování či opravy.
- příslušná ekonomická jednotka bude *rozdělena na několik samostatných jednotek stejnorodé produkce*, přičemž jejich *počet bude záviset na počtu hlavních a vedlejších činností vykonávaných touto jednotkou*.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

JEDNOTKY STEJNORODÉ PRODUKCE

- *jednotky stejnorodé produkce, jejichž výstupem je tentýž produkt* pak vytvářejí skupiny, jež označujeme jako *čistá odvětví*.
- *místní činnostní jednotky – jednotky realizující na jednom místě jediný typ ekonomické činnosti.* Může odpovídat *institucionální jednotce* či její části a současně *nesmí náležet více než jedné takovéto jednotce.*
- v určitých situacích *může jednotka místní činnost sdružovat více vedlejších činností.*
- *místní činnostní jednotky* vytvářejí skupiny, které označujeme jako *odvětví činnosti.*

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

INSTITUCIONÁLNÍ JEDNOTKY

- *institucionální jednotku* budeme chápat jako *centrum ekonomického rozhodování, které využívá své rozhodovací samostatnosti k:*
  - *realizaci své hlavní ekonomické činnosti,*
  - *získávání a následnému disponování s důchodem,*
  - *akumulaci kapitálu,*
  - *a k půjčování, resp. vypůjčování peněžních prostředků.*

INSTITUCIONÁLNÍ JEDNOTKY

- za institucionální jednotky můžeme považovat např. *domácnosti, nezávislé společnosti, obce* či *stát*.
- *samostatnost v rozhodování určuje velmi obtížně* → nutno upravit definici: institucionální jednotka je *útvár, který využívá své rozhodovací samostatnosti při realizaci své hlavní ekonomické funkce a současně vede uzavřené účetnictví*.

INSTITUCIONÁLNÍ JEDNOTKY

- několik poznámek k definici institucionální jednotky:
  - *rozhodovací samostatnost jednotky* lze vyjádřit buďto její *právní subjektivitou*, nebo její *velikostí*, popř. *druhem činnosti*, kterou tato jednotka realizuje,
  - *samostatnost v rozhodování* budeme chápat jako *rozhodování o rozdělení vlastních běžných, kapitálových a finančních zdrojů, a to v institucionální rámci, který je této jednotce vlastní*,
  - *uzavřené účetnictví* chápeme jako *účetní dokumenty zachycující jednak veškeré ekonomické a finanční transakce uskutečněné během analyzovaného roku a jednak stav majetku a závazků, jež má daná jednotka k dispozici*.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

INSTITUCIONÁLNÍ JEDNOTKY

- *institucionální jednotka – jednotka mající právní subjektivitu ať již veřejného, nebo soukromého práva* (filiálka mající právní subjektivitu i vlastní mateřskou společnost).
- ekonomické *jednotky*, jež sice *nemají právní subjektivitu, ale současně vedou samostatné účetnictví* → v úvahu je brána *úroveň samostatnosti těchto jednotek* → samostatné jsou takové *útvary, jež se svou ekonomickou činností a svým chováním odlišují od činnosti a chování společnosti pod jejíž právní kontrolou se nacházejí.*
- *institucionální jednotky mající stejnou hlavní ekonomickou funkci, popř. stejné zdroje činnosti vytvářejí institucionální sektory.*

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

NÁRODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ

Národní hospodářství můžeme definovat jako:

- **souhrn jednotlivých ekonomických jednotek realizujících svou ekonomickou činnost na určitém území**, jež může být definováno např. *administrativními hranicemi státu či jeho územní svrchovaností*.
- **souhrn jednotlivých ekonomických jednotek, jež mají státní příslušnost dané země**, přičemž v tomto případě *není důležité místo na němž tyto jednotky realizují svou ekonomickou činnost*.
- **soubor rezidentských jednotek**, tj. **jednotek jejichž střed zájmu leží na ekonomickém území daného státu**. Tento definice národního hospodářství je pak využívána také *v rámci národního účetnictví*.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

NÁRODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ

- **rezidentské jednotky** nemusí mít bezpodmínečně státní příslušnost dané země, nemusí být právnickou osobou a nemusí být v době transakce přítomny na území daného státu.
- **střed zájmu** na ekonomické území daného státu pouze v případě, že **na tomto území realizuje svou ekonomickou činnost po dobu alespoň jednoho roku** → ekonomická jednotka realizuje po dobu jednoho roku své ekonomické transakce na větším počtu ekonomických území, pak bezpodmínečně musí mít centrum svého zájmu na všech těchto územích.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

NÁRODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ

- základem definice **ekonomického území** je v rámci národního účetnictví **geografické území státu**, přičemž ale platí, že tato dvě území se nemusí bezpodmínečně překrývat, neboť zahrnuje:
  - **národní vzdušný prostor, teritoriální vody a kontinentální šelf,**
  - **teritoriální enklávy** (zastupitelské úřady, konzuláty, vojenské či vědecké základny),
  - **exteritoriální enklávy** (části geografického území státu, jež na základě mezinárodních smluv využívají zahraniční vlády, orgány mezinárodních institucí a mezinárodních integračních seskupení),
  - **svobodné bezcelní zóny**
  - **a ložiska ropy a plynu nacházející se v mezinárodních vodách.**

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

NÁRODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ

- *nerezidentskou jednotkou je ekonomická jednotka jejíž sídlo se nachází mimo ekonomické území daného státu, přičemž platí, že v okamžiku kdy tato jednotka realizuje na daném ekonomické území svou činnost alespoň po dobu jednoho roku je tato její část považována na daném území za rezidenta.*

NÁRODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ

- v souvislosti s *dělením ekonomických jednotek na rezidentské a nerezidentské* se pak v rámci národního účetnictví setkáváme s následujícími *třemi typy jednotek*:
  - *nefinanční, finanční a pojišťovací společnosti* → *rezidenti* (řídí se zákony země),
  - *domácnosti* → *rezidenti* mají-li sídlo na území daného státu (i tehdy pokud jsou krátkodobé či sezónní práce v zahraničí, studia v zahraničí, služebních cest, léčebných pobytů, turistiky či práce na zastupitelských úřadech). Za *rezidenty* jsou považováni *také pracovníci těch mezinárodních institucí, jež mají sídlo na území daného státu.*
  - *majitelé pozemků a budov* → vždy *rezidenti.*

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ